

Biblické východiská encykliky *Laudato si'*

Pápež František zverejnil na slávnosť Turíc 24. mája 2015 v poradí svoju druhú encykliku *Laudato si'* s podtitulom O starostlivosti o náš spoločný domov. O jednom z dôvodov napísania tohto dokumentu sa pápež František zmieňuje hneď v úvode: „*Vzhľadom na globálny úpadok životného prostredia, sa chcem obrátiť na každého človeka, ktorý býva na tejto planéte.*“ (bod 3) Proti argumentu, prečo Cirkev vstupuje na pôdu ekológov, ochranárov a environmentálnych aktivistov odpovedám citátom emeritného pápeža Benedikta XVI v jeho encyklike *Caritas in veritate*: „*Svet nemožno analyzovať tak, že izolujeme jeden z jeho aspektov, pretože „kniha prírody je jedna a nedeliteľná“ a jej súčasťou je životné prostredie, život, sexualita, rodina, spoločenské vzťahy a ďalšie aspekty.*“ (bod 51)

Môj príspevok je rozdelený do troch častí. V prvej predstavím základné kritéria vzťahu teológie a ekológie. V druhej časti sa pokúsim zadefinovať isté hermeneutické princípy platné pri výklade biblických textov vzhľadom na problematiku ochrany životného prostredia a v poslednej tretej časti zameriam pozornosť na niektoré vybrané biblické texty.

Vzťah teológie a ekológie

1400 rokov po tom, čo pápež Gregor I. (narodil sa v roku 540, pápežom bol v rokoch 590-604) vymenoval sedem hlavných hriechov, zverejnil Vatikán v marci 2008 sedem hlavných hriechov modernej doby. Medzi sedem moderných smrteľných hriechov 21. storočia podľa Vatikánu patrí: 1. obchod s drogami, ich distribúcia a užívanie; 2. znečisťovanie životného prostredia; 3. genetická modifikácia; 4. vedecké experimentovanie na ľuďoch v rozpore s etikou; 5. nenásytnosť po peniazoch a život v nadmernom bohatstve; 6. správanie vedúce k sociálnej nespravodlivosti; 7. zapríčiňovanie chudoby.

K zdôrazneniu ekologických tém v samotnej teológii prispelo niekoľko podnetov.

1. Bolestná skúsenosť 2. svetovej vojny vyvolala v spoločnosti potrebu definovania a dodržiavania ľudských práv, s čím súvisí aj otázka zneužitia moci voči ľudskej bytosti ale aj životnému prostrediu.

2. V teologických kruhoch prišlo k obnovenému záujmu o eschatológiu ako súčasť teológie, konkrétne dogmatickej teológie. Eschatológia ako „náuka o posledných veciach“, dovtedy usadená na konci teológie, sa od polovice 20. storočia dostala do centra teologického myslenia. Prispelo k tomu historické, sociálne a filozofické smerovanie Európy v 19. a predovšetkým v 20. storočí. Marxizmus so svojím protináboženským a protibožským zameraním sa stal výzvou pre teológiu nanovo pomenovať špecifickosť kresťanského pohľadu na budúcnosť a na prítomnosť človeka, spoločnosti a sveta.

3. Postkoloniálna západna civilizácia a veľké množstvo sociálnych zmien, pohybov a prevratov si vyžiadali väčšiu pozornosť v otázke sociálnych tried, ľudských rás, národov a ich práva na spravodlivé zabezpečenie životných potrieb, rozdelenie spoločného dobra, čo sa dotýka aj dobier Zeme.

Duchovná príprava na návštevu Svätého Otca na Slovensku

Kresťanská perspektíva pohľadu na svet ukazuje, že všetky konečné bytia: 1. sú vzájomne prepojené a závislé jedno od druhého; 2. majú vlastnú aj keď nie absolútnu hodnotu.

Pokiaľ ide o životné prostredie, platí zásada, že ak chceme zmeniť svet, musíme zmeniť ľudské správanie. Základné zmeny v ľudskom správaní musia vychádzať z hlboko zakoreneného presvedčenia a nie z krátkodobých osobných záujmov. Pápež Benedikt XVI. hovorí o potrebe tzv. „medzigeneračnej spravodlivosti: „*Musíme však upozorniť na závažnú povinnosť odovzdať zem novým generáciám v takom stave, aby ju aj ony mohli dôstojne obývať a ďalej rozvíjať... Žiaduce je, aby medzinárodné spoločenstvo a jednotlivé vlády vedeli účinne odmietať také spôsoby využívania prírody, ktoré sú pre ňu škodlivé... Spôsob, akým človek zaobchádza so životným prostredím, ovplyvňuje, akým spôsobom zaobchádza so sebou samým a naopak. To vyzýva dnešnú spoločnosť, aby vážne prehodnotila svoj životný štýl, ktorý v mnohých častiach sveta inklinuje k hedonizmu a konzumizmu a zostáva ľahostajný ku škodám, ktoré z toho vyplývajú.*“

Predovšetkým od 2. polovice 20. storočia postupne v Cirkvi pribúdali dôležité impulzy, ktoré rozvíjali teológovia zaoberajúci sa ekologickými javmi a sociálnymi javmi s tým súvisiacimi ako je hlad, chudoba, bezdomovecť a pod. V roku 2008 vydavateľstvo HarperCollins vydalo *The Green Bible* s úmyslom povzbudiť ľudí k angažovanosti k ochrane životného prostredia. Sú v nej zelenou farbou zvýraznené verše, ktoré sa dotýkajú Zeme.

V už spomínanej encyklike *Caritas in veritate* Benedikt XVI uvádza: „*Degradácia prírody je totiž úzko spojená s kultúrou vytvárajúcou ľudské spolužitie: keď je vnútri spoločenstva rešpektovaná „humánna ekológia“, má z toho osôh aj ekológia životného prostredia.*“ (bod 51) Preto poslaním teológie je aj interdisciplinarita, v ktorej ponúkne ekológiu ľudského vnútra, ľudského ducha tým ako jeden z nevyhnutných súčastí ekológie životného prostredia.

Pri rýchlom raste výskumu hrozí nebezpečenstvo, že sa zanedbá interdisciplinarita jednotlivých disciplín medzi sebou navzájom. Cieľom nie je predsa samotný výskum alebo subjektivita. Preto aby sa nestratila zo zreteľa objektivita, interdisciplinarita napomáha zachovať nielen objektivitu ale aj prepojenie s realitou. V tom je aj poslanie teológie ako vednej disciplíny, ktorá môže do tohto dialógu vstupovať. Teológia takto dosahuje dvojité cieľ. Na jednej strane obohacuje ostatné disciplíny svojím pohľadom, čím rešpektuje ich autonómiu, na druhej strane sama sa obohacuje o poznatky iných disciplín, čím sa rešpektuje jej vlastná autonómia. Teológia môže napomôcť iným disciplínam predovšetkým v poznaní vlastného poslania, lebo zameriava pozornosť na prínos iných disciplín pre jednotlivca a spoločnosť. Nové disciplíny prinášajú nové problémy, ktoré sú výzvou pre teológiu aby hľadala na problémy pravdivé a adekvátne odpovede.

Preto sa aj v rámci Katolíckej cirkvi stále viac začína používať termín „ekoteológia“ alebo „ekologická teológia“ alebo taktiež „zelená teológia“.¹ Ide o kontextuálne chápanie teológie, ktorá v rámci interdisciplinarity vo svetle najnovších ohrození životného prostredia nanovo definuje úlohu kresťanstva. Ekologická teológia sa nezaujíma iba o to, akým spôsobom môže kresťanstvo odpovedať na otázky životného prostredia, ale ponúka samotné kresťanstvo ako príležitosť obnovy ľudstva ako takého. Preto nejde len o predstavenie etického správania človeka vo vzťahu k prírode, ale o interpretáciu celej náuky Cirkvi. Preto sa pozornosť sústreďí na širšie otázky ako napríklad:

¹ V používaní rôznych označení je potrebné zachovať istú triezvosť až opatrnosť. Hovorí sa totiž a o politickej a ekonomickej teológii. Ide o rozvoj kontextuálnej teológie, ktorá reaguje na jednotlivé zmeny a požiadavky ľudskej civilizácie.

Duchovná príprava na návštevu Svätého Otca na Slovensku

životné podmienky všetkých ľudí, spravodlivá distribúcia zdrojov Zeme, industrializácia a urbanizácia vs. rešpekt a úcta k človeku a životnému prostrediu atď.

Niektorí odborníci používajú aj označenie „teológia miesta“, aby tým poukázali na teologický význam špecifickej geografickej lokality v zmysle ochrany životného prostredia a spoločnosti, ktorá na danom mieste žije. Všetky tieto termíny vo svojej podstate sú zamerané na zdôraznenie Božej prítomnosti, ktorá zaväzuje ľudstvo k zodpovednému správaniu. Boh nie je hodinár, ktorý sa z diaľky pozerá na svoje dielo. V Ježišovi Kristovi sa Boh stal jedným z nás, obýval konkrétny časopriestor, tzn. miesto, preto pri ochrane životného prostredia sa zadefinovaním poslania teológie obraciame nielen na stvorenie ale aj vykúpenie.

Pápež František v úvode svojej encykliky menuje aktivity svojich predchodcov (Ján XXIII., Pavol VI., Ján Pavol II., Benedikt XVI.) vo vzťahu k životnému prostrediu. Vidíme teda, že intenzívny dialóg teológie s ekológiou je záležitosťou posledného polstoročia a v mnohých smeroch má už rozvinutú podobu.

Hermeneutika textov zameraných na ochranu životného prostredia

Bibliisti ponúkli a ponúkajú množstvo textov Starého a Nového zákona z perspektívy ochrany životného prostredia. Ide predovšetkým o texty: Gn 1-3; téma zmluvy v Gn 6-9; sabatické zákony v Lv 25; Jób 37-39; niektoré žalmy 8, 19, 24, 98, 104; niektoré prorocké texty Iz 9-11, 40, 65; Ez 36; Joel; Amos; Mt 6,28-30; 10,29-31; Rim 8,18-23; Kol 1; Zjv 21-22. Výber uvedených textov sa výslovne dotýka prírody a teológie stvorenstva. Hermeneutika nám zdôrazňuje, že pozornosť je potrebné venovať nielen tomu, čo dané biblické texty hovoria, ale aj spôsobu, akým tieto texty sa vysvetľujú, pričom sa nemôže podľahnúť práve prebiehajúcim trendom

Preto pri pohľade na biblické texty je potrebné pripomenúť niekoľko zásad:

Výber len niektorých textov môže navodiť dojem, že enviromentálna téma je v Biblii okrajová.

Netreba však zabúdať, že sleduje úzky vzťah ľudského bytia a prírody. Starostlivosť o životné prostredie je jeden z aspektov kresťanskej etiky, ale určite nepatrí medzi nosné témy kresťanského poslania. Na druhej strane témy ako stvorenie, hriech, vykúpenie, Cirkev, sviatosti, eschatológia a pod. zahŕňajú predsa aj ekologickú perspektívu.

Je dôležité čítať celú Bibliu. Od Knihy Genezis až po Jánovu apokalypsu nesie Biblia ekologický „nádech“. Hory, rieky, vzduch, pôda, stromy, zvieratá, vtáky tzn. celé stvorenie je pretkané Božou starostlivou láskou.

Niektorí kritici poukazujú na príliš antropologický rozmer Biblie, tzn., že Biblia sa viac zaujíma o človeka než o ostatné stvorenie a svet. Biblia sa však nevyjadruje k jednotlivým konkrétnym prípadom ochrany a starostlivosti o životné prostredie. Cirkev nechce čítať Bibliu pre ochranárov, ale spolu s nimi a to je rozdiel.

Tieto hermeneutické zásady sú dôležité z toho hľadiska, že „ekologická“ interpretácia Biblie iste obsahuje mnohé hodnotné prvky: hlbší zmysel pre úzky vzťah človeka s prírodou, zdôrazňovanie zodpovednosti za životné prostredie a naliehavosť jeho ochrany, zodpovedné využívanie prírodného bohatstva a pod. Ekológia podnietila, aby sme biblickému textu kládli nové otázky a prehodnotili isté zaužívané spôsoby vysvetľovania Biblie. Podobné stanovisko zaujala Pápežská biblická komisia k prístupu k Písmu v zmysle hnutia oslobodenia a feministickej interpretácie Biblie. Tieto prístupy vznikli pod vplyvom aktuálnych ľudských a prírodných

Duchovná príprava na návštevu Svätého Otca na Slovensku

problémov a myšlienkových prúdov, na ktoré sa v minulosti nekládol dôraz, čo je podobná situácia v prípade rozprávania o ochrane životného prostredia. Všetky tieto prístupy si vyžadujú schopnosť kriticky rozlišovať. Na druhej strane takáto lektúra Biblie nesie so sebou aj riziká, predovšetkým, že sa zmení na „politicko-ekonomickú“ angažovanosť v spoločenskom kontexte, čo už nie je úlohou biblistov, ani teológie, ale ekológie.²

Vybrané biblické texty

Základ pre akéhokoľvek kresťanské rozprávanie o ochrane životného prostredia nachádzame v Biblii a to konkrétne vo vyjadrení prvého verša celej Biblie, že Boh je Stvoriteľom neba a zeme (Gn 1,1). Pápež František v encyklike *Laudato si'* uvádza, že myšlienku Stvoriteľa mnohí odmietajú a odsúvajú ju do oblasti iracionálnosti (porov. bod 62). Pre apoštola Pavla je stvorenie spôsobom, ako sa dozvedieť o večných vlastnostiach Boha (porov. Rim 1,20). Biblická správa o stvorení nám ponúka dva hlavné teologické pohľady: 1. teistický koncept sveta; 2. Stvorenie *ex nihilo*. Tieto dva koncepty zároveň predstavujú odmietnutie panteizmu (popiera existenciu transcendentného nadprirodzeného Stvoriteľa. Boh je neosobný a stotožnený s prírodou a príroda je stelesnením božstva) a taktiež paneteizmus (všetko je obsiahnuté v Bohu, ktorý je akousi dušou sveta).

Celkovo päťkrát zaznieva v prvej kapitole Knihy Genezis vyjadrenie „*A Boh videl, že je to dobré*“ (v. 10, 12, 18, 21, 25) a raz záverečné uistenie „*bolo to veľmi dobré*“ (v. 31). Toto vyjadrenie odmieta dualizmus a podčiarkuje, že všetko, čo sa vo svete nachádza (celý svet) patrí Bohu.

Prechádzajúce vyjadrenia sú dôležité predovšetkým z toho dôvodu, že jasne definujú pozíciu Katolíckej cirkvi, keďže za samotným termínom „*zelenej teológie*“ sa skrývajú snahy niektorých siekt (napríklad New Age) importovať vlastné náboženské predstavy, predovšetkým synkretizmus, popieranie osobného Boha alebo trojičnej nauky.

V stvorení má osobitné miesto človek, o ktorom je povedané, že bol stvorený „*na Boží obraz*“ (porov. Gn 1,26). Človek dostal od Boha postavenie vodcu, ktoré v sebe zahŕňa zodpovednosť viesť a spravovať. Je to aj preto, že svet nie je v nejakom definitívnom stave, ale sa rozvíja a s ním aj samotný človek, ktorý ako bytie spája v sebe prirodzenosť a kultúru. Dokument Pápežskej biblickej komisie veľmi jasne definuje zodpovednosť človeka za svet: „*Boh, ľudstvo a stvorený svet sú medzi sebou prepojení, a preto je prepojená aj teológia, antropológia a ekológia. Ak sa neuznajú práva Boha voči nám a práva sveta, tak vláda človeka nad svetom sa ľahko zvrhne do neobmedzeného vládnutia a využívania, ktoré vedú k ekologickej katastrofe.*“

Pápež František k tejto časti Biblie uvádza nasledujúci komentár: „*Tieto príbehy naznačujú, že ľudská existencia sa zakladá na troch základných, úzko prepojených vzťahoch: na vzťahu s Bohom, s blízkym a so zemou. Podľa Biblie sú tieto tri životné vzťahy narušené nielen mimo nás, ale aj v našom vnútri.*“ (bod 66)

Biblický pohľad na Gn 1,28 a 2,15

„*Boh ich požehnal a povedal im: "Plodte a množte sa a naplňte zem! Podmaňte si ju a panujte nad rybami mora, nad vtáctvom neba a nad všetkou zverou, čo sa hýbe na zemi!"*“ (Gn 1,28)

² Príkladom politického zápasu bola prezidentská kampaň v USA medzi G. W. Bushom a Al Goreom v roku 2000, kde téma ekológie bola využitá na získanie volebných hlasov.

Duchovná príprava na návštevu Svätého Otca na Slovensku

Tento biblický úryvok býva predmetom kritiky ako údajné ospravedlnenie neobmedzeného využívania prírodného bohatstva a ničenie životného prostredia. V dejinách ľudstva sa možno vyskytli prípady, keď *dominium terrae* sa zmenilo na *dominatio terrae*, ale toto nebola a nie je správna interpretácia textu. Aj pápež František uznáva: „*Aj keď je pravda, že kresťania niekedy interpretovali Bibliu nesprávne, dnes musíme rázne odmietnuť názor, že absolútnu nadvládu človeka nad ostatnými stvoreniami možno odvodiť z toho, že sme boli stворení na Boží obraz a poverení podmaniť si zem.*“ (bod 67)

Napätiam prispelo aj interpretácia dvoch slovies *kavaš* (*kbš*), ktoré znamená podmaniť, ba dokonca v Est 7,8 až *znásilniť*; sloveso *rada* (*rdh*) znamená *vládnuť*, ale aj *lisovať víno*. Napriek použitým silným slovesám, je potrebné ich chápať v celkovom kontexte. Verš 1,28 je potrebné vidieť v kontexte predchádzajúcich dvoch veršov, ktoré hovoria o stvorení človeka na Boží obraz: „*Nato Boh povedal: "Urobme človeka na náš obraz a podľa našej podoby! Nech vládne nad rybami mora i nad vtáctvom neba i nad dobytkom a divou zverou a nad všetkými plazmi, čo sa plazia po zemi!" A stvoril Boh človeka na svoj obraz, na Boží obraz ho stvoril, muža a ženu ich stvoril.*“ (Gn 1,26-27) Boží obraz, na ktorý je človek stvorený, predstavujú človeka ako povereného podmaniteľa na zemi. Človek je Božím zástupcom a tieto verše skôr opisujú úlohu a dôsledok Božieho obrazu v človeku. Človek je zodpovedný za stvorenie, ktoré treba ochraňovať a zveľaďovať. Človek nie je schopný tvoriť (resp. stvoriť) ako to robí Boh, ktorý povoláva ex nihilo k bytiu. Človek môže zmeniť už len jestvujúcu hmotu. Keďže sme tento svet nevytvorili, nemôžeme ani byť jeho absolútnymi vládcami, ale sme v úlohe správcov. Preto po vyjadrení vzťahu muža a ženy v Gn 1,26-27 sa v Gn 1,28 upriamuje pozornosť na vzťah človeka k ďalšiemu stvoreniu.

Nejde teda o ovládnutie na spôsob vojenského obsadenia krajiny, ale o povolanie starať sa, opatrovať, kultivovať a chrániť stvorenie. Niektorí biblisti chápú tento text ako výzvu pre človeka správať sa k Zemi zhovievavo, ako to robí Boh alebo ako pastier, ktorý chráni svoje stádo a vedie ho na zelené pastviny. Úlohu človeka by sme mohli vyjadriť latinským *primus inter pares* – prvý medzi rovnými.

Príkaz „podmaniť si ho“ možno chápať aj v tom zmysle, že človek má za úlohu umožniť, aby celé stvorenie vyjadrovalo svoju podstatu. Človek má umožniť stvoreniu prehovoriť, tzn. realizovať svoje poslanie.

Druhý text, na ktorý sa krátko pozrieme, je Gn 2,15: „*I vzal Pán, Boh, človeka a umiestnil ho v raji Edenu, aby ho obrábal a strážil.*“ Hebrejské sloveso *avad* (‘bd) je bežné a znamená *pracovať, kultivovať*. Niekedy sa používa aj pre opis služby Bohu, čím dostáva aj toto poverenie nový – duchovný rozmer. Ide teda o službu, ktorou človek je poverený, a ktorou taktiež oslavuje Boha. Druhé sloveso *šamar* (šmr) znamená *strážiť, chrániť*. Aj toto sloveso má náboženský význam, keď označuje dodržiavanie náboženských predpisov. Pápež František sa vo svojej encyklike výslovne dotýka aj verša Gn 2,15 a podáva vysvetlenie: „*«Obrábať»“ znamená orať alebo pracovať na zemi, «strážiť» znamená chrániť, starať sa, udržiavať, uchovávať, bdieť. To naznačuje vzťah zodpovednej vzájomnosti medzi človekom a prírodou.*“ (bod 67)

Text ukazuje, že svet nejestvuje pre oslavu človeka, ale pre oslavu Boha. Sloveso *avad* (‘bd) opisuje aj prácu otroka a sloveso *šamar* (šmr) prácu záhradníka. Tieto slovesá je potrebné chápať v kontexte celej správy o stvorení. Stvorenie nie je antropocentrické ale teocentrické. Odkaz Biblie je, že celé stvorenie má svoj význam pre a v Bohu.

Duchovná príprava na návštevu Svätého Otca na Slovensku

Obidva texty hovoria o vzťahu ľudstva k zvyšku sveta. Ľudstvo je súčasťou sveta a zároveň stojí nad ním, ale s vedomím, že je taktiež stvorenstvom, a teda jeho úlohou je chrániť a rozvíjať svet. Naša solidarita so zvyškom stvorenstva má nás ochrániť pred pokušením tyranskej vlády voči ľuďom i životnému prostrediu.

Kniha Deuteronomium

Svätý otec František vo svojej encyklike sa dotkol aj niektorých Ďalších biblických textov. Spomenul sabatický rok – raz za sedem rokov (porov. Lv 25,1-4) –, keď sa zemi doprial úplný odpočinok. Ďalej po uplynutí siedmich sabatických rokov, tzn. štyridsaťdeväť rokov, sa slávilo jubileum, rok všeobecného odpustenia, a bola vyhlásená sloboda „pre všetkých obyvateľov krajiny“ (porov bod 71). Chcem sa dotknúť jednej knihy, ktorá zdôrazňuje dôležitosť pôdy a vzťahu k nej. Je to Kniha Deuteronomium, ktorá je súčasťou prvých piatich kníh Biblie, ktoré nesú označenie Mojžišove knihy. Samotná kniha zachytáva slová Mojžiša, ktorými sa obrátil na izraelský národ pred svojou smrťou na konci putovania po púšti. Podľa tejto knihy Mojžiš povedal slová pred prechodom cez Jordán na Moabskej rovine.

Dôležitosť pôdy, zeme a krajiny je vyjadrená už v úvodných riadkoch knihy. Mojžiš adresuje slová napomenutia izraelskému národu pred prechodom cez rieku Jordán do zasnúbenej zeme. Mnohé texty superlatívom a kvetnatým spôsobom zdôrazňujú charakter zeme, aby sa tým vyjadrila štedrosť Božieho požehnania. Krajinu nezískal ľud sám. Pôda mu bola daná do správcovstva. Boh je vlastníkom krajiny, jemu patrí a on ju zveruje do rúk vyvoleného národa. On spôsobuje, že ľud sa môže zmocniť krajiny a obsadiť ju. Ak ľud bude počúvať a zachovávať Boží zákon, bude žiť v pokoji a prosperite. Zhmotnením požehnania pre Izrael je krajina: „*Zachovávaj jeho prikázania a jeho ustanovenia, ako som ti dnes prikázal, aby sa tebe a tvojim deťom po tebe vodilo dobre a aby si dlho ostal v krajine, ktorú ti Pán, tvoj Boh, dáva na večné veky.*“ (Dt 4,40)

Vedomie, že krajina je daná do správcovstva a nie do neobmedzeného vlastníctva, je vyjadrená systémom desiatkov. V prostredí, v ktorom sa pohyboval Izrael, obyvateľstvo platilo percento produkcie centrálnej vláde a vazalské kráľovstvo zase platilo percento národného produktu nadriadenej mocnosti. Izrael v teokratickom zriadení toto percento odovzdával Bohu: „*Oddel desiatu čiastku zo všetkých svojich plodín, ktoré každoročne rodí zem, a jedz to pred tvárou Pána, svojho Boha, na mieste, ktoré si vyvolí, aby sa na ňom vzývalo jeho meno - teda desiatu čiastku zo svojho obilia, muštu a oleja a prvorodené zo svojho dobytká a zo svojich oviec, aby si sa naučil báť sa Pána, svojho Boha, v každý čas.*“ (Dt 14,22-23)

Z textu vyplýva: 1. Izrael uznáva, že je nájomcom a podriadeným Božej vláde; 2. Izrael je zaviazaný venovať pozornosť nemajetným v krajine: „*Každý tretí rok oddelíš inú desiatu časť zo všetkej úrody toho času a necháš ju vo svojom bydlisku. Potom príde levita, ktorý nemá podiel ani dedičstvo ako ty, cudzinec, sirota a vdova, ktorí sú v tvojom bydlisku, nech sa najedia a nasýtia, aby ťa Pán, tvoj Boh, požehnal v každej práci tvojich rúk, ktorú budeš konať.*“ (Dt 14,28-29)

Deuteronomistický zákon prikazoval Izraelitom nespotrebovať nekontrolovateľne produkcie pôdy, na zabezpečenie osobného blahobytu alebo blahobytu krajiny, ale má oddeliť istú časť marginalizovaným skupinám, ktoré žijú uprostred spoločnosti.

K zachovaniu úrodnosti pôdy slúžilo v staroveku niekoľko praktických zásad, ktoré nachádzame v biblických textoch.

Duchovná príprava na návštevu Svätého Otca na Slovensku

1. Kniha Deuteronomium prikazuje sabatický pokoj, ktorý sa chápal ako „rok úľavy“ (porov. Dt 15,9; 31,10). V knihe Exodus sa o ňom uvádza: „Šesť rokov budeš osievať svoju pôdu a zbierať svoju úrodu, v siedmom roku ju však necháš ležať úhorom a neobrobíš ju; nech sa z nej živia chudobní tvojho ľudu; a čo zostane, nech spasú poľné zvieratá! To isté urobíš so svojou vinicou a so svojím olivovým sado! Šesť dní budeš pracovať, v siedmy deň zachováš sobotu, aby si odpočinul tvoj býk a osol a oddýchol syn tvojej nevoľnice a cudzinec!“ (Ex 23,10-12) Odpočinok sa nedotýkal len pôdy, ale ako vyplýva z textu ak dobytká. Domáce zvieratá poskytovali Izraelitom základné prvky: mlieko, vajcia, vlnu, mäso a slúžili pri prácach. Sobotný pokoj im zabezpečoval primeraný oddych a zaobchádzanie, keďže taktiež sú Božím stvorením.
2. Chovanie dobytká na pôde, ktorá odpočívala, prinášala potrebné obohatenie pôdy prírodným hnojivom.
3. Známa je aj „rotácia“ pestovaných plodín na udržanie úrodnosti. Pestovanie jednej plodiny na rovnakom poli mohla viesť k vyčerpaniu pôdy a väčšej možnosti, že jeden druh plodiny napadne choroba alebo škodca. Preto dochádzalo k pravidelnej obmene pestovaných plodín na jednom poli.

Dôležitou súčasťou Izraela sú stromy a kríky, osobitne tie, ktoré plody slúžili ako obživa obyvateľstva – jablká, figy, d'atle, olivy, orechy, marhuľa. Napríklad v prípade olivy, trvalo až 5-6 rokov, kým začala kvitnúť a plnú zrelosť dosahovala až po 20-tich rokoch. Pri vojenskom obliehaní cudzích mocností sa preto často stávalo, že vojsko ničilo nielen ľudí a obydľia, ale aj polia a stromy, čo znamenalo, že krajina sa musela spamätať zo zničenia niekoľko rokov až desaťročí, kým opäť polia stromy začali prinášať úrodu.

Záver

Biblické texty nám ukazujú, že ani osobné ani ekonomické užívanie nemôžu ospravedlniť devastovanie životného prostredia. Pápež František túto pravdu neustále prizvukuje v celom texte svojej encykliky. Zákony dotýkajúce sa človeka, pôdy, zvierat a rastlín pripomínajú človekovi, že v konečnom dôsledku nie je vlastníkom, ale správcom Zeme, ktorá patrí Bohu. Táto skutočnosť má viesť človeka k zodpovednému postoju pri využívaní a obnove zdrojov, ktorú mu planéta poskytuje. Pohľad Katolíckej cirkvi nie je odvodený z prírody. Ide o teologický pohľad, ktorý vyplýva z učenia o vtelení Ježiša Krista a jeho dôsledkami pre človeka a svet. Zakončím citátom z encykliky Laudato si': „Podľa kresťanského chápania reality osud celého stvorenia prechádza cez tajomstvo Krista, ktorý je prítomný od počiatku: „Všetko je stvorené skrze neho a pre neho“ (Kol 1, 16). Prológ Evanjelia podľa Jána (1, 1 – 18) poukazuje na stvoriteľskú činnosť Krista ako Božieho Slova (Logos). Tento prológ však prekvapuje svojím tvrdením, že toto Slovo „sa telom stalo“ (Jn 1, 14). Jedna osoba z Trojice vstúpila do stvoreného kozmu a mala účasť na jeho osude až na kríž. Od začiatku sveta, ale predovšetkým od začiatku vtelenia pôsobí Kristovo tajomstvo skrytým spôsobom v celku prirodzenej reality bez toho, aby tým narušilo jej autonómiu.“

Spracoval: prof. ThDr. František Trstenský, PhD.